

(xxxI, 173.11), amb la qual conflueixen les aigües de l'anomenat *Riu-de-la Vaca* (xxxI, 173.11) per formar el riu dit *El Badell* (173.12), principal curs d'aigua de Valldigna. 5) *Barrancó de l'Ull del Bou*, te. Oliva (xxxIII, 4 1.18). 6) *Barranc de l'Ull de Bou*, te. 5 Dénia (xxxxIII, 74.13).

Altres que han de ser d'arrel molt antiga, des de l'Ebre al Sud.

Ulldemor, el riu que baixa dels Ports cap a Beseit, 10 pel congost de Regatxoli, que després forma el riu Matarranya. En el país pronuncien *uïdemó* amb r muda i o oberta (oït a Benifassà, xxvii, 134.7), seria estranya la manca de -o si vingués de moro, maurità o sarraí, hi ha raó per sospitar que aquí tinguem el ll. HUMOREM 'líquid, suc, terra xopa' (veg. l'art. *Palamós, Maramors* i *El Palamó*). És veritat que el nom es repeteix molt lluny d'allà al sud en el te. de Penàguila, n'hi ha la serreta d'Alcoi, i allí és precisament «*Ull del Moro*» (xxxv, 44.20), i tanmateix, àdhuc, allí pot ser HUMORE tenint en compte la tendència del mossàrab a l'harmonia vocàlica (*Xodos xòder, cormo CULMEN, EntreDL* III, 96-97n).

Brcn. de l'*Asmà*, te. Masroi-Capçanes (xiii, 18.7) i Barranc de l'*asà*, allí prop, te. Garcia (xiii, 48.8). Crec 25 que és evol. fonètica *Admā* < *asmā*, de l'àr. 'ain mât literalment 'ull d'aigua'.

A Mallorca en trobo almenys un cas en el nom de la possessió *l'új-de-la ffont* en el te. de Pollença, prop d'una altra poss. dita *La Font* (xlii, Masc. 2E3).

ULLAL no caldrà donar gaire testimonis, d'aquest mot que és d'ús tan viu en cat. central en el sentit de deu, font espontània (veg. molts ja en el *DECat.* viii, 948a58-96-a26) i n.3 un carreró anomenat *N'Ullal* a Badalona (Maldà, *C.de sastre*, 793, p.93). *L'Ullal de Pelacals*, te. Montiró (xxii, 148.12). *L'Ullal a Les Oseres* (xxix, 1711). A *l'Ullal* de Cervera del Mae. hi brolla un gran roll d'aigua (xxviii, 120.22 '00x27). A mall. *S'Ullal des pobles* (xl, p. de Pastera). *Els Ullals* són la causa de la famosa Marjal d'Onil, (xxv 178.1, 178.17, '00x'36). *L'Ullalet*, te. Culla (xxix, 61.17). *L'Ullat*, oït *lujât*, mas i gran pleta en una de les valls més altes que formen la conca de recepció del Tec; afl. dr., hi vaig passar el 1929 (exc. 147) anant de Molló pel Coll de Sierra a la Presta, al costat de la valleta de *grafú!*

MENC. ANT. a. 1327, «*Uylat de Agrafuy!*» (Alart, *InuLC*) deu ser un col·le. de *ull* 'deu d'aigua', 'conjunt de ulls' (altrament cf.oc.ant. *adolhar, azolbar*, «ouiller, remplir jusqu'à a la bande».

Altres NLL derivats, que deuen ser sobretot d'altres accs. de *ull*. Pont del *Cinc Ulls*, te. Puigpelat (xlii, 23.47). Mas d'*Ullet* te. Alcalá de Xiv. (xxviii, 184.8), Caseta de *Ullets* te. Quart de Les Valls, a la r. de Morvedre (xx, 11. 0). *Ulló* te. de Prada (Teneria 55 de l'~), i cogn. en pobles veïns, crec que és reducció

de *Agulló. Ullet* cogn. S.L.Salanca (xxv), però altres són certament antics malnoms *Ulteres* te. Xeresa (xxxii, 198.14); *uļēč* Coves de Vinromà.

ULLÀ

Poble del Baix Empordà, a l'esq. del Ter, 3 k. al NO. de Torroella de Montgrí.

PRON.: *uļá* a Torroella de M. a Casac., negant que es digui *uļá*, allí mateix em digué un inf. que es diu de totes dues maneres, 1931 (ll. 29, 200); *uļá* a Viladamat, 1958 (xxii, 149.2); *uļá* a Cervià (xlv, 5). Tinguem present que el Ter marca aproximadament la isoglossa *l/i < y/*; per tant en conjunt aquestes dades suposen *yl* originària (*EntreDL* I, 17ss.). Que és versemblant que vingui de -lç.

MENCIONS ANT. 834: precepte de Lluís el Piadós a prec de Wimer bisbe de Girona, qui al·legant que li havien estat conferits per Carlemany, confirma la possessió d'unes «villis --- in pago Empuritano villam voc. *Olianus* cum suis terminis --- Cavavianum --- Celsianum --- Velloso --- in pago Gerundense --- Molleto ---» (*MarcaH.*; *Cat. Car.* II, 122.34 amb altres cites, 128.7, 136.9, 146.1, 150.9, 121.18, 126.23, 131.27, 361.4, 8.14); 844: *Olianus* (*Esp.Sagr.* xlii, 8); 881: villa *Oliana* (Vill., *Vi.Li.* xiii, p.229); 881: *Uliano* (Balari, *Orig.* 623); 888: *Olianus* (*Cat. Car.* II, 139.24); 898: precepte de Carles el Simple; «villam q. voc. *Olianus*; 900: *Oliano* (*BABL* III, 99); 922: *Olianus* (*Esp. Sagr.* xliii §16bis); 1121: fundació de la canonja de Sta. Ma. d'*Ullà* (Vill., *Vi.Li.* xv, p.20); 1178: fou presa i saquejada l'esgl. per un raid dels moros mallorquins, segons el *Chronicon Ulianense*, del qual dona còpia *MarcaH.*, col. 17758-61: «Kal. Iulii --- capta fuit eccl. Stae. Mae. de *Uliano* et --- penitus spoliata ---» (ib. 761.7), cf. Campaner, *Bosquejo Ar. Mall.*, p.144; *Esp.Sagr.* xxviii, 343; Villan. xv, pp.219-22; Hinojosa, *Reg.Sen.Cat.* 248-9; 1182: consagració de l'esgl. «in lo. voc. *Olianus*» (*MarcaH.*, §478); 1245: locus et par. de *Oliano* (Llibre Verd); 1316: *Olianus* (Alsius, *Nom.* 227); 1359: *Ullà* (*CoDoACA* XII, 111); 1362: Par. Ste. Me. de *Oliano* (Llibre Verd).

HOMÒNIM: *L'Ujâ* mas antic en l'alt Vallès, te. Montmany, en el camí de Bertí a St. Miquel del Fai (1924, exc. 4 i 9)

ETIM. M. Lübke per al romà epònim que donà lloc a aquest nom de praedium o pagus, deriv. en -ANUM ja va indicar AULIUS (igual seria AULUS, + -IANUM). 50 Aebischer (*Top.* 114 que ho barreja indègudament amb l'origen d'*Oliana* i *Oliã*), proposa (també per a *Ullà, Olius*, fent cas càndidament de la *U*-d'alguna de les mencions antigues) U(L)LIUS. En realitat no hi ha cap raó per apartar-se de AULUS, -LIUS, molt més estès i divulgat en el món romà; car la *u* en lloc de *o* és deguda a la infl. de la *yl* següent combinada amb